DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.49](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.49)

УДК 338.2

М. О. Скорик,
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії,
Університет державної фіскальної служби України
ORCID: 0000-0003-3291-706X

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

М. О. Skoryk
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory,
University of the State Fiscal Service of Ukraine

THEORETICAL ASPECTS OF THE INSTITUTE OF CORRUPTION IN UKRAINE

У статті обґрунтовано сутність та структуру корупції як окремий інститут в інституційному середовищі, що має девіантну, антисуспільну спрямованість. Визначено вплив неформальних інститутів на корупцію в Україні. Проведено аналіз основних причин корупції в державі за допомогою системного методу, метод аналізу, синтезу, індукції, гіпотези та емпіричний метод (власні спостереження автора за ситуацією, що склалася в державі). Описано вплив корупції на суспільство. Запропоновано конструктивні пропозиції, щодо зменшення корупції в майбутньому. Автор наголошує, що корупція - це неформальний інститут який діє в інституційному середовищі. Система почне змінюватися після економічного розвитку держави, а основною умовою є пропагування культури яка унеможливіє такий інститут як корупція.

The main aim of the article is to substantiate the essence and structure of corruption as a separate institution in an institutional environment which is of deviant and anti-social orientation. Influence of informal institutions on corruption in Ukraine is determined. The way to find constructive proposals, to apply in domestic practice, regarding the mechanism of overcoming corruption, which will bring Ukraine to sustainable economic development in the future.

The study we applied is based on a systematic method that considers all elements of corruption in the unity and development. The research used the following general scientific methods of scientific knowledge. The method of analysis are synthesis; method of induction; the method of hypotheses and empirical method.

Corruption in Ukraine can be equal to chain of the spiritual, economic, and political crisis of society. Corruption demoralizes citizens and destroys their trust in the state as result. The mechanism of solving corruption problem is considered from the standpoint of neo-institutionalism. The author deeply stresses that corruption is an informal institution. The system will start to change only after the state's economic development, and the main condition is the promotion of culture, which makes it impossible for an institution to be corrupted. To act and start such propaganda should be the education of future generations. Investing in education will raise its level, give a new class of professionals who will go to work in private business and government. Worthy wages will make you think about the desire for easy profit.

The author research in its work a qualitative analysis of corruption through the ways of applying of methodological tools of neo-institutionalism. It is proved that the fight against corruption exists at all levels as a complex hybrid of institutional mechanisms of regulation, the impact of which affects informal institutions, and then only formal ones.

It was proposed the mechanism of overcoming the corruption and of informal institutes on corruption in Ukraine. There is big hope that its application and use will ensure the gradual economic development of the state.

Ключові слова: *корупція; тіньова економіка; неоінституціоналізм; формальний інститут; неформальні правила.*

Key words: *corruption; shadow economy; neo-institutionalism; formal institute; informal rules.*

Постановка проблеми. Науковцями, з точки зору неоінституціоналізму, проведено не повне дослідження корупції як неформального інституту. Даний факт і констатує актуальність нашого дослідження.

Масштабність корупції вражає. Гасло влади «боротьба з корупцією» вже викликає посмішку у пересічних громадян. Корупція у світовому вимірі – це вже глобальна проблема людства, однак в Україні вона зайшла надто далеко. Поряд зі звичайними товарами населенню вже продають все, що в розумінні європейців взагалі не може продаватися. Тобто в Україні з легкістю можна купити посаду, диплом про вищу освіту, медичну довідку, рішення суду, та ін. Сьогодні населення України звикло до різного роду хабарів («подарунки», «гостинці», «могорич», «відкат»), однак винні в даній ситуації дві сторони, як той хто бере, так і той хто дає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класиком, який першим виокремив неформальні інститути у загальній системі інституцій є Д. Норт. Його неоінституційна теорія демонструє подолання обмеженості класичного інституційного підходу і до інституційного аналізу включене вивчення неформальних, «тіньових» нелегальних інститутів, які істотно впливають на стабільність усієї інституціональної системи [1]. В.І. Франчук, Ю.А. Комісарчук зупиняють свою увагу на теоретико-методологічних аспектах корупції [2], В.О. Мандибура [3] досліджує інституційну сутність та механізм подолання корупції, Є.В. Невмержицький [4] розглядає корупцію як соціально-політичне явище. Натомість інші науковці розглядають цю тему в контексті загальних досліджень проявів та боротьби з корупцією.

Мета статті. Обґрунтування сутності інституту корупції в інституційному середовищі, що має девіантну, антисуспільну спрямованість. Охарактеризувати вплив неформальних інститутів на корупцію в Україні. Запропонувати конструктивні пропозиції щодо зменшення масштабів корупції в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корупція є справді глобальною проблемою, у своєму есе про боротьбу з корупцією в Естонії, Март Лаар стверджує, що корупція була настільки вкоренилася, що це стало способом життя. Він пише: "ми навіть не зрозуміли, що це не є нормальним" [5,6]. Така характеристика чітко відповідає ситуації, що діє Україні. Корупція в Україні деморалізує громадян і руйнує їх довіру до інституту держави. Тобто, корупція вже вийшла за межі розуміння її як частини «тіньової економіки» та економічного явища.

Цікавим є факт, що за індексом сприйняття корупції у 2018 році Україна покращила свою ситуацію в порівнянні з 2012 роком і має 32 бали із 100, у 2017 році було 30 балів. Україна посідає 120 місце серед 180 країн [7]. Незважаючи на позитивні зміни корупція в Україні вже є загальновизнаною нормою поведінки суспільства, яка має свою інституційну будову, саме тому не викликає соціального протесту.

Проведені дослідження підтвердили той факт, що на сьогодні науковці ще не сформували загального визначення «корупція». В процесі досліджень науковці зосереджують свою увагу на масштабах корупції, на покращенні правоохоронної діяльності, на вдосконаленні покарань за вчинення корупційних дій. Однак, не звертають уваги на спонукальні мотиви, на саме прагнення наживи з використанням своїх службових повноважень.

Загально визнане визначення корупції належить професору К. Фрідріху: «Корупція – поведінка, що асоціюється з певною мотивацією, зокрема зі здобуттям особистої вигоди за суспільний рахунок» [2].

На думку В. Мандибура, «корупція – це складний системний інститут, що має винятково антисуспільну спрямованість» [3]. «Корупція – надзвичайно шкідливе явище суспільного і державного життя, небезпека якої полягає у зниженні ефективності роботи органів влади на всіх її рівнях» [8]. «Корупція — це не лише певні діяння, а й система негативних поглядів, переконань, настанов, способів мислення» [4], тобто корупція є також психологічним і моральним явищем. Вона не може існувати без людей. Корупція здійснює вплив на економіку, політику, ідеологію нації тощо.

У підтвердження використання методології неоінституціоналізму заради аналізу корупції як інституту, слід дати характеристику самого поняття «інститут», з точки зору неформального типу.

За визначенм Д. Норта: «інститут – це правила гри, що складаються з офіційних писаних правил, також, зазвичай, неписаних кодексів поведінки, що лежать глибше офіційних правил і доповнюють їх» [9]. Тобто, корупція, як інститут діє в інституційному середовищі і на неї впливають формальні (писані «правила гри»: закони) та неформальні правила («неписані правила гри»: звичаї, традиції).

Неоінституційна теорія Д. Норта змінює класичний інституційний підхід і до інституційного аналізу додає вивчення неформальних інститутів, що так чи інакше, мають значний вплив на функціонування інституціонального середовища.

С. Пейович, зазначає, що «неформальні інститути включають у себе традиції, звичаї, релігійні вірування, а також усі інші інтерпретації соціального світу, які пройшли випробування часом. Виконання неформальних правил відбувається у повсякденному житті за допомогою санкцій, таких як ostracism із боку друзів і сусідів або втрата репутації» [10]. Тобто, корупцію можна вважати одним із різновидів неформального інституту. Зміни в неформальних інститутах відбуваються досить повільно.

О. Стойко наголошує, що «неформальні інститути не варто розглядати як загрозу демократизації», науковець обґрунтовує свою позицію, що «неформальні інститути змінюють, ослаблюють і руйнують правила, що лежать в основі формальних інститутів» [11].

Виділимо основні підходи до поняття «корупція як неформальний інститут»: науково-теоретичний, практично-прикладний, етичний, неоінституціональний та комплексний.

Вважаємо, що з точки зору науково-теоретичного підходу, корупцію як неформальний інститут, слід розглядати як суспільне явище, що відображає реальну ситуацію в державі. Тобто проводити дослідження збоку впливу неформальних правил поведінки на формальні. Що стосується практично прикладного підходу, то тут слід дотримуватися розробленого механізму подолання корупції. Науковці мають працювати на вдосконалення та унеможливлення суперечностей в законодавстві. Організація Transparency International у дослідженні корупції використовує ще і «етичний підхід» з яким не можна не погодитися. В суспільстві мають діяти етичні правила поведінки.

Із точки зору неоінституціонального підходу корупцію можна вважати різновидом неформального інституту як такого, що діє в супереч суспільним інтересам за для забезпечення власних.

Тобто, боротьба з корупцією на всіх рівнях існує як складний гібрид інституційних механізмів регулювання на дію яких впливають в першу чергу неформальні інститути, а вже потім формальні. Наприклад, вам швидко потрібно отримати дозвільні документи на будівництво і ви плануєте запропонувати «хабар» чиновнику. В даній ситуації метою хабара є швидке отримання бажаного результату. Неформальним інститутом виступає «хабар», який є домовленістю між двома суб'єктами, що діють в інституціональному середовищі. Однак, підписаний за допомогою хабара контракт – це формальний документ (законний). В результаті таких корупційних дій формальні інститути не порушуються, а виступають як засоби реалізації неформальних домовленостей.

Комплексний підхід означає, що дана проблема має міждисциплінарний характер. Традиційно, економічна наука, як предмет дослідження, прагнула виділити тільки економічну сторону людської діяльності. Але щораз, коли економіст обмежує дослідження тільки матеріальними аспектами людської діяльності, предмет дослідження зникає [12].

Авторська позиція полягає у тому, що основна увага дослідників має бути прикута до того, що саме спонукає людину до вчинення таких дій.

Інститут корупції як специфічний інститут, що має абсолютну антисуспільну спрямованість, вже вийшов далеко за межі взаємодії загальних ринкових інститутів. Він постійно паразитує в системі надання державних послуг, а також присутній при перерозподілі суспільних благ [13].

Основними причини, що породжують високий рівень корупції в Україні, на думку автора є:

відсутність у народу довіри до державних інституцій. З одного боку, ми очікуємо, що держава має вирішити наші проблеми, але коли йдеться про державу, то ми їй не довіряємо.

ментальність. «Відображає історичний процес у суспільній свідомості, зберігає генетичний код народу, дає почуття ідентичності, що обумовлює певну політичну і побутову поведінку. Значна частина дослідників майже однотайно наводить кілька базових взаємопов'язаних особливостей традиційного політичного менталітету українства, а саме: екзистенціальний індивідуалізм, егоцентризм, інтроверсивність (спрямованість психіки на внутрішній світ), консерватизм, соціальний егалітаризм (прагнення до соціальної рівності), ескапізм (прагнення до ілюзорного мрійництва), громадоцентризм, провінційність, анархійність, загальну аполітичність. Для прикладу, українці – індивідуалісти, егоїсти. Про що говорить навіть народний фольклор: «моя хата скраю, нічого не знаю». Історично склалося так, що українці належать до народів-інтровертів, які є опозиційними до будь-якої влади [14].

відсутність національної ідеї, ідеології. Ми живемо в часи реформ і воєнних дій. В такий період слід знайти щось спільне для громадян, спільні принципи життєдіяльності, спільні погляди які будуть сконцентровані на прогрес. Ключовим елементом ідеологічної системи є національна ідея.

байдужість суспільства. Дану проблему, можна вирішити патріотизмом (невід'ємна складова свідомості кожного громадянина). Перш ніж звинувачувати державу у всіх гріхах, слід подумати, що ти зробив для того, щоб в нашій державі було краще жити? Але на одному патріотизмі не проживеш, потрібне матеріальне стимулювання до дії [13].

бізнес-політичні зв'язки (лобізм власних інтересів у законодавчих документах);

недієвість принципів верховенства права (безкарність незаконних дій чиновників), затягування реформування судової системи (аналітики назвали систему правосуддя в Україні "гнилою до ядра" та скаржилися про політичний тиск на суддів) [15], незнання та нерозуміння законів населенням;

надмірний податковий та митний тиск на підприємства;

часткова прозорість операцій та управлінських рішень, що відбуваються всередині установ та відомств;

низька заробітна плата і відповідно низький рівень життя осіб, котрі уповноважені виконувати функції держави «У країнах, де має місце бідність працюючого населення і, зокрема, низький рівень оплати державних службовців та працівників бюджетної сфери утворюється замкнуте коло: корупція є причиною зубожіння і гальмом розвитку держави, а зубожіння – причина поширення корупції. Як правило, учасники відповідних дій не вважають себе агентами корупції; скоріш за все, на їх переконання, це тактика виживання» [16].

зависокі ціни на товари та послуги.

Згідно із зазначеними проблемами в Україні вже чітко сформовано три рівні корупції: політична (яка перекручує державні рішення, призводить до поганого законодавства та викликає недовіру людей до держави) корупція широко поширена у взаємодії між бізнесом та владним бізнесом (ринкові механізми не функціонують належним чином; немає справедливої конкуренції та відсутність захисту споживача); щоденні хабарі - це загальне явище (вони часто полегшують повсякденні операції, наприклад, коли хабар допомагає отримати певні товари або послуги дешевше або швидко. В інших випадках вони приймають форму вимагання, наприклад, здійснюваних місцевими адміністраціями з питань бізнесу [15].

Згідно з наведеними вище причинами корупції стає зрозуміло, що в Україні дія неформальних інститутів має значний вплив над формальними.

Журналісти, політтехнологи, політики та міжнародні кредитори України щоразу нагадують уряду про нагальну потребу зменшити корупцію. В свою чергу керівництво країни швидкими темпами здійснили комплекс організаційно - правових заходів (затвердили у 2014 році Закон України «Про запобігання корупції», у 2015 році прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» у 2018 році Кабінет Міністрів України вніс на розгляд до Верховної ради України Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки»).

На сьогоднішній день в Україні функціонують наступні установи для боротьби з корупцією: Національне агентство з запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Спеціалізована антикорупційна прокуратура. На законодавчому рівні питання координації діяльності та взаємодії усієї системи державних антикорупційних органів досі не узгоджена.

На думку автора, при боротьбі з корупцією можна використовувати різні механізми. Однак, головну роль мають виконувати економіко-правові, фінансові, організаційні заходи, що дозволять державі попереджати та викоринити прояви корупції. Слід також врахувати, що на корупцію діють наступні аспекти впливу, а саме: соціальний, економічний, владний, політичний та міжнародний. Під соціальним аспектом впливу автор розуміє: бідність, міграцію робочої сили, «відтік умів»; економічний аспект - це тіньова економіка; владний: вплив олігархічних кіл на формування органів влади; політичний: юридична розправа з політичними опонентами; міжнародний: негативний вплив на міжнародний імідж країни та втрата інвестицій. Зазначені автором аспекти впливу прямо пропорційно чинять дію на інституційне забезпечення механізму внутрішнього інституційного середовища, безпосередньо впливають і складові підсистеми, діяльність яких здійснюється як згідно формальних правил так і неформальних. Вивчення дії неформальних правил є основою боротьби з корупцією.

Автор поділяє думку В. Мандибури, що: «Держава повинна відмовитись від суто силового підходу та невинуватого жорстокості покарання, адже історичним досвідом доведено, що неправомірне посилення покарання за хабарництво може тільки підвищити «якість» корупційної конспірації та масштабно збільшити розміри хабарів» [3].

На думку автора, ми не зможемо викоринити корупцію швидко. Держава – це люди. Треба змінити погляди суспільства до проблеми, а ментальні відмінності й мораль додають свою особливість.

Зважаючи на наше історичне коріння, менталітет, слід почати з виховання нової еліти, тобто запровадити жорсткі заходи в освіті. Освітня реформа дасть нам молодих, розумних, креативних осіб, які не мають знати, що таке корупція. Наступним кроком має стати максимальне спрощення чинного законодавства, заповнення існуючих прогалин в ньому. Також потрібно ліквідувати зайві контролюючі органи і дозвільні процедури. Максимальна автоматизація держави процесів онлайн (будь яку реєстрацію, довідку, документ можна отримати вдома за комп'ютером).

Для подолання політичної корупції – обов'язкове скасування депутатської недоторканості. Уряд має дотримуватися антикорупційної стратегії держави, а державні антикорупційні органи мають чітко розмежувати свої функції та повноваження, видалити їх дублювання.

Високий рівень антикорупційної пропаганди (креативна реклама у ЗМІ, показові арешти), такий хід додасть позитивного іміджу правоохоронним органам.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищенаведене, можемо дійти висновку, що в тих умовах господарювання в яких опинилася Україна сьогодні, процес взаємодії інституціональних механізмів боротьби з корупцією переходить на сторону активізації неформальних правил. Неформальні інститути складають

конкуренцію формальним, витісняючи останні. На нашу думку, саме неоінституціоналізм є оптимальною методологією для аналізу корупції в державі.

Однією з ключових передумов успішного формування та становлення інституційної системи боротьби з корупцією є масштабна та ефективна співпраця між реформаторами та громадянським суспільством. Ідеться, передусім, про протидію активним спробам зацікавлених осіб використати боротьбу з корупцією у власних вузьких політичних та економічних інтересах і тим самим дискредитувати антикорупційну реформу [18].

Обов'язковою умовою для боротьби з корупцією є політична воля і підтримка населення, сформована національна ідея і популяризація її серед суспільства.

Пріоритетними кроками у сфері боротьби з корупцією, на думку автора, є:

розбудова комплексного, стратегічного підходу до боротьби з корупцією;

прозора політика держави та створення реально політично незалежних правоохоронних органів, наділених різними повноваженнями. З практики видно, що наявність спеціалізованих антикорупційних органів не є запорукою зменшення корупції, адже для їх ефективної роботи, насамперед, необхідно забезпечити їхню інституційну незалежність.

реформа освіти, тобто виховання нової еліти (інвестиції в освіту піднімуть її рівень, дадуть новий клас професіоналів які підуть працювати у приватний бізнес та уряд. Підвищити заробітну плату працівникам освіти, що змусить їх замислитись перед бажанням легкої наживи).

реформа державної служби, освіти та медицини (висока і чітко регламентована оплата праці). Заробітну плату держслужбовцям слід підвищити до такого рівня, щоб працівники боялися втратити роботу (один з найважливіших факторів, що перешкоджають поширенню корупції у Фінляндії – висока матеріальна і соціальна забезпеченість чиновників [17]). Додатково до підвищення заробітної плати забезпечити високий рівень відповідальності;

створення дієвої системи правосуддя, чітка регламентація за Кримінальним кодексом відповідальності за кожен вид корупційних діянь;

щорічне оприлюднення декларацій суб'єктів владних повноважень, державних службовців та ін.;

заборона фінансування виборчих кампаній, партій і інших політичних організацій олігархами (суворий порядок фінансової звітності політичних партій);

проведення на постійній основі інформаційних компаній на усунення толерантного ставлення до корупції (популяризація боротьби з корупціонерами, інформованість суспільства щодо виявлення корупції та обговорення наслідків – покарання за корупційні дії).

розробка мережі центрів безкоштовної юридичної антикорупційної допомоги, широке залучення інтернет-ресурсів де всі бажаючі зможуть запропонувати своє власне бачення заходів по боротьбі з корупцією;

повна інформатизація суспільного життя, тобто зменшення паперової бюрократії в державних органах.

Можливо, щоб досягнення даної мети слід відмовитися від демократичних засад здійснення влади і використати авторитарність керівника. Адже корупція є гальмом на шляху суспільного прогресу, є найбільш проблемним фактором для ведення бізнесу в Україні, а населення все одно прагнення зберегти старий інститут, тим самим забезпечуючи йому пануюче неконтрольоване становище.

В майбутньому перспективними напрямками дослідження є розробка механізму протидії корупції як глобальної проблеми людства.

Список літератури.

1. Кушнар'ов І.В. Неоінституціоналізм як методологічна підвалина вивчення неформальних інститутів: приклад політичної корупції. *Науковий журнал Політикус*. №5. 2017. С.16-20.

2. Ревак О.І. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження: монографія / керівник авт. кол.доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 220 с.

3. Мандибур В.О. Корупція: інституційна сутність та механізм подолання. *Економічна теорія*. № 1. 2017. С. 59-76.

4. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні (: дис. ... канд. політ. наук), 1999. Київ, Інститут держави і права України НАН України.

5. Mart Laar. The cancer of the modern world – a European perspective. *Against Corruption: a collection of essays*. 2016. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays>. (дата звернення 02 серпня 2018)

6. Скорик М.О. Інституційна сутність корупції. *Економіка, фінанси, управління та право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Полтава, 23 липня 2018 р.): у 2-ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 1. с.7-8. - 63 с.

7. Corruption perceptions index. *Transparency International*. 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryinyattya-korupsiyi-2018/> (дата звернення: 08.04.2019)

8. Селюченко Н.Є., Заяць Р.Я, Живко М.О. Суть корупції та шляхи її подолання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 1. 2010. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvse/01_2010/snysyp.pdf (дата звернення: 07.04.2019)

9. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. пер. з англ. І. Дзюб. Київ: Основи. 2000. 198 с.

10. Pejovich S. Law, tradition, and the transition in Eastern Europe. *The Independent Review*. 1997. Vol. II. № 2. P. 243–254. URL: http://www.independent.org/pdf/tir/tir_02_2_pejovich.pdf (дата звернення: 15.04.2019)
11. Стойко О.М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Логос. 2016. 416 с.
12. Мацелюх Н. П. Максименко І.А. Мартиненко В.В., Телішук М.М. та ін. Економічна теорія в системі наукових економічних знань. Київ: Видавництво «Центр учбової літератури». 2015. 226 с.
13. Skoryk M. Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 5 Number 1. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2019, 256 pages. P. 201-206.
14. Михненко А.М., Руснак О. В., Мудров А. М. та ін. Запобігання та протидія корупції. за ред. А. М. Михненка. – 4-те вид., переробл. й доповн. Київ : Акад. фін. Управління. 2013. 666 с.
15. Corruption in Ukraine and Recommendations. *The Bleyzer Foundation Retrieved* 2016. URL: http://www.bleyzerfoundation.org/files/tbf_reports/Corruption%20in%20Ukraine%202016.pdf (дата звернення: 01.08.2018)
16. Волошенко А.В. Системна корупція: державні регуляторні імперативи протидії. *Ефективна економіка*. № 6. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/39.pdf (дата звернення: 10.04.2019)
17. П'ять країн, що приборкали корупцію. URL: <http://corruptua.org/2013/04/p-yat-krayin-shho-priborkali-koruptsiyu/> (дата звернення: 15.04.2019)
18. Україна проти корупції: економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014-2018 рр. Аналітична доповідь. Київ. 2018. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2018/Anticorruption_%20Report_Ukr_.pdf (дата звернення: 15.04.2019)

References.

1. Kushnarov I.V. (2017) “Neo-institutionalism as a methodological basis for the study of informal institutions: an example of political corruption”, *scientific journal Politick*, no.5 pp. 16-20.
2. Revak O.I. (2011) *Koruptsiia: teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia* [Corruption: Theoretical and Methodological Principles of the Research], LvVDUVS, Lvov, Ukraine.
3. Mandybura V.O. (2017), “Corruption: the institutional essence and the mechanism of overcoming”, *Economic theory*, no. 1. pp. 59-76.
4. Nevmerzhytskiy Ye. V. (1999), “Corruption as a socio-political phenomenon: peculiarities of manifestations and mechanisms of overcoming in modern Ukraine”, abstract of Dissertation ... Candidate of Political Science, Kyiv, Institute of State and Law of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine.
5. Mart Laar (2016) “The cancer of the modern world – a European perspective”. Against Corruption: a collection of essays. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/publications/against-corruption-a-collection-of-essays/against-corruption-a-collection-of-essays>. (Accessed 02 August 2018)
6. Skoryk M.O. (2018) “ The institutional essence of corruption”, *Ekonomika, finansy, upravlinnia ta pravo: teoretychni pidkhody ta praktychni aspekty rozvytku* [Economics, finance, governance and law: theoretical approaches and practical aspects of its development], materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychna konferentsii [матеріали міжнародної науково-практичної конференції], Poltava, Ukraine, 23 July, pp.7-8.
7. Ofitsiyni sait Transparency International (2018) Corruption perceptions index. Retrieved from: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (Accessed 08 April 2019)
8. Selyuchenko N.Ye., Zayats R.Ya., Zhyvko M.O. (2010), "The essence of corruption and ways of its overcoming", *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, № 1. 2010. Available at: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvse/01_2010/snysyp.pdf (Accessed 07.04.2019)
9. Nord D. (2000) *Instytutsi, instytutsiina zmina ta funktsionuvannia ekonomiky* [Institutions, institutional change and functioning of the economy], Kiev, Fundamentals. 198 p.
10. Pejovich S. (1997) “Law, tradition, and the transition in Eastern Europe”, *The Independent Review*. Vol. II. no. 2. P. 243–254. Available at: http://www.independent.org/pdf/tir/tir_02_2_pejovich.pdf (Accessed 15.04.2019)
11. Stoiko O.M. (2016) *Transformatsiia politychnykh instytutiv u suchasnykh perekhidnykh suspilstvakh* [Transformation of Political Institutions in Modern Transitional Societies]. Kyiv: Logos. 416 p.
12. Matselyukh N.P., Maksymenko I.A., Martynenko V.V., Telischuk M.M. and others (2015), *Ekonomichna teoriia v systemi naukovykh ekonomichnykh znan* [Economic Theory in the System of Scientific Economic Knowledge], Publishing House "Center of Educational Literature", Kyiv, Ukraine.
13. Skoryk M. (2019), “Theoretical aspects of the transformation of the institute of corruption in Eastern Europe”. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 5. no. 1, pp. 201-206.
14. Myhnenko A.M. Rusnak O. V., Mudrov A. M. and others (2013), *Zapobihannia ta protydia koruptsii*, [Prevention and Counteraction of Corruption], 4th ed, DNNU Academy of Financial Management, Kyiv, Ukraine.
15. The Bleyzer Foundation (2016) Corruption in Ukraine and Recommendations. Available at: http://www.bleyzerfoundation.org/files/tbf_reports/Corruption%20in%20Ukraine%202016.pdf (Accessed 01 August 2018)

16. Voloshenko A.V. (2018), “ Corruption of the system: State regulatory imperatives of counteraction”, *Efektivna ekonomika*, [Online] vol. 6, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/39.pdf (Accessed 10.04.2019)
17. Ofitsiyni sait corrupt. ua. (2018) “Five countries that have curbed corruption”, available at: <http://corruptua.org/2013/04/p-yat-krayin-shho-priborkali-korupsiyu/> (Accessed 15 April 2018)
18. Research report. (2018) “Ukraine’s fight against corruption: the economic front economic assessment of anticorruption measures implemented 2014-2018”, Kyiv. available at: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/IER/2018/Anticorruption_%20Report_Ukr_.pdf (Accessed 15 April 2018)

Стаття надійшла до редакції 18.04.2019 р.